

Sosyal Sermaye ve Ölçülmesi Social Capital and Measurement

Dr.Ayten Yağmur Büyükelikmen

aytenymr@gmail.com

ÖZET

Sosyal sermayenin kavramına ilişkin literatürde çok sayıda tanımla karşılaşmaktadır. Bunun nedeni ise, disiplinler arası araştırılan bir konu olmasıdır. Sosyal sermaye kavramı sosyal bilimlere ait olan "sosyal" ve ekonomiye ait olan "sermaye" kavramlarının birleşmesi ile oluşmuştur. Sosyal sermayenin anlam belirsizliğine rağmen genel anlamda bireysel mülkiyetten çok gruba ait olan ilişkiler içeriği olarak anlaşılmaktadır. Sosyal sermaye, bir toplumda ki bireylerde bulunan güven unsuru, dürüstlük, bilgi paylaşımı gibi sosyal erdemlerin, bireyleri eşgüdüm halinde çalışmaya, ortak hareket etmeye ve sosyal dayanışmaya teşvik eden bir olgudur. Bu olgunun en önemli faktörü ise "güven unsurudur. Güven unsuru, iş görenlerin aidiyet duygusunu ve motivasyonunu arttırarak işgücü performansını olumlu yönde etkilemektedir. Güven unsurunun bulunmadığı işletmelerde, işgücü performansından ve işyeri verimliliğinden söz edilemez.

Anahtar Sözcükler: Sosyal sermaye, güven, bölgesel kalkınma

ABSTRACT

Many definitions are encountered in the literature on the concept of social capital. The reason is that interdisciplinary subjects investigated. The concept of social capital that belongs to the social sciences "social" and belonging to the economy, "capital" was

formed by the merger of the concept. The relationship of the individual property belonging to many groups in general, despite the ambiguity of social capital is understood as the content. Social capital, trust factors in individuals in a society, honesty, knowledge of the social virtues such as sharing, individuals working in co-ordination, a fact that encourages social solidarity and act jointly. This phenomenon is the most important factor "is the trust factor. Confidence factor affects the sense of belonging and the motivation of those who work in a positive way by increasing workforce performance. In enterprises where there is no element of confidence, not to mention the labor performance and productivity in the workplace.

Key Words: Social Capital, trust, regional economic development

GİRİŞ

Sosyal sermaye, insanlar arası güven ve sadakat ilişkilerini, birlik ve bütünlük duygusunu ve buna bağlı olarak birlikte uyum içinde yaşayabilme ve çalışabilme potansiyelini kapsayan bir kavramdır. Toplumsal gelişimin yanı sıra ekonomik gelişim açısından da önem taşır. Sosyal sermaye ile ilgili çok değişik alanlarda yapılan ampirik çalışmalar, sosyal sermayeye verilen önemin artmasının, yüksek ekonomik büyümeye, etkin işleyen kurumsal yapılara, nitelikli sağlık hizmetlerine, düşük suç işleme oranlarına, yüksek okula gitme oranları ve dolayısıyla yüksek eğitim düzeylerine yol açtığını göstermektedir.

Sosyal sermaye, sosyal bilimler alanındaki araştırmalarda; siyasi katılımdan kurumsal performansa, sağlıktan yolsuzluğa, kamu hizmetlerinin etkinliğinden ÷lkelerin ekonomik performanslarına kadar geniş bir alanı kapsayan bir kavram olmuştur. Esas itibariyle, sosyal sermayenin ekonomik kalkınma sürecini ve yerel bölgesel gelişmeyi ne şekilde etkilediği konusu dünyada da yeni çalışılmaya başlanmış bir konudur.

Türkiye’de de sosyal sermaye, özellikle beşeri sermayeye kıyasla, üzerinde yeterince durulmamış bir konudur ve özellikle az sayıda alan çalışmalarının bulunması dikkat çekicidir. İlgili iktisat yazınında kavrama ilişkin tanımlarda halen farklı yaklaşımlar söz konusu olup, bu alanda en önemli sorun hazır ve uygun verilerin olmamasıdır. Ayrıca doğrudan ölçülebilirliği olmayan sosyal sermaye için evrensel bir ölçüm metodu ve ortak kabul edilen temel göstergeler bulunmamaktadır.

1.Sosyal Sermaye kavramı

Sosyal Sermaye kavramı, farklı bilim dalları ve yaklaşımlar tarafından amaçlarına ve kaynaklarına göre farklı şekillerde tanımlanmaktadır. Sosyologlar ekonomistler ve siyaset bilimciler tarafından irdelenmiştir.

Sosyal sermayenin genel kabul görmüş tek bir tanımı bulunmaması nedeniyle farklı disiplinlerden gelen farklı bilim adamları sosyal sermayeyi farklı anlamalarda kullanmışlardır. Ortak bir dilin kullanılması ve kavram kargaşasını önlenmesi için kavramlara yüklenen anlamların bilinmesi gerekmektedir. Genel anlamda sosyal sermayenin, güven, ağlar, birlikler veya gurup üyeliği, karşılık normaler ve ortak faaliyet kavramlarına bağlı olarak tanımlandığı gör÷lmektedir (Tüylüoğlu, 2006: 16). Toplumda ki bireylerin birbirine olan güven seviyeleri yazılı olan veya olamayan toplumsal kurallardan oluşan normlar ve iletişim olanaklarının niteliği sosyal sermayeyi belirlemektedir. Bu çerçevede sosyal sermaye “toplum kesitleri arasındaki güvene dayalı ilişkiler düzeyi” olarak tanımlanabilmektedir (Renondo, 2005: 8).

Sosyologların,, toplumsal gelişime norm ve değerlerin anlamına daha çok önem vermeleri, sosyal sermayenin ilk olarak sosyologlar tarafından tanımlanmasına sebep olmuştur (Boran, 2004: 33). Sosyal sermaye kavramı önceleri toplumsal guruplarda incelenmiş fakat bu birimlerle örgütler arasındaki bağlar, sosyal sermayenin örgütleri de incelenmesini gerektirmiştir.

Sosyal sermaye kavramının kendisi, belirleyicileri ve sonuçları üç madde altında birbirinden ayrıştırılabilir (Tüylüoğlu, 2006: 19):

a. Sosyal sermayenin belirleyicileri: Bunlar kişisel özellikler (yaş, cinsiyet, sağlık), aile özellikleri (statüsü, evlilik statüsü, çocukların varlığı), kaynaklar (eğitim, istihdam, ev sahipliği), davranış ve değerler (farklılıklara hoşgörü, paylaşılan hedefler) ve yerel özelliklerden (kentsel-kırsal, sosyo-ekonomik avantajlar, yerel ağlar, yerel düzeyde bilgi, yerel güvenlik) oluşmaktadır.

b. Sosyal sermaye ağları: Sosyal sermayenin belirleyicileri farklı sosyal sermaye ağlarını ortaya çıkarır ve bu ağlar içinde güven ve karşılıklılık ilişkileri uygulanır. Bu ağların farklı bileşimleri zaman içinde değişmekte ve dinamik bir sosyal sermaye bütünü ortaya çıkarmaktadırlar.

Bu ağlardan birincisi topluluk içi sosyal sermayedir ve akrabalık bağları, aile çevresi, arkadaşlar, komşular, iş arkadaşları gibi güven ve karşılıklılığın yakın ve kişisel şekillerini temsil eden gayri resmi bağlardır. Bu ağ gayri resmi bağların sayısı, tanışılan komşu sayısı, işte etkileşim kurulan insan sayısı gibi ilişkilerin büyüklüğü ve yaygınlığı ile ölç÷lür. İkincisi ise topluluk dışı sosyal sermayedir ve yerel, toplumsal ve sivil gruplar düzeyinde insanlar arasındaki genel güven ve karşılıklılığı temsil eden genel ilişkilerdir. Aile üyelerinin birbirlerinin yakın arkadaşlarını ve arkadaş gruplarının kendilerine yabancı olanları ne kadar bildikleri ve yerel insanların başka insanları ne kadar tanıdıkları gibi yoğun ilişki ve yakınlık ile ölç÷lür.

Üçüncüsü birleştirici sosyal sermayedir ve kurumsal sistemlerle ilişkiler ve iktidar bağları gibi, kurumlara yönelik güveni temsil eden kurumsal ilişkileri göstermektedir. Arkadaşların etnik farklılığı, kişilerin üye olduğu gruplarda eğitim farklılığı ve yerel alanda karma kültürlerin varlığı gibi farklılıklarla ölçülür.

c. Sosyal sermayenin sonuçları: Sosyal sermaye çeşitli düzeylerde refah artışı ve iyileşme ortaya çıkarır. Bunlar kısaca birey, aile refahı (örneğin çocuğun bakım ihtiyaçlarını karşılamaya yeterli olma ve çeşitli fırsatları elde etme gibi kapasiteler), kamu refahı (örneğin kamu sağlığı ve kamusal eğitim), sivil yaşamın canlılığı (örneğin gönüllü olma ve topluluk işbirliği), komşuluk refahı (örneğin farklılıklara hoşgörü ve suçların azalışı), siyasal refahıdır.

1.2. Sosyal Sermaye Kavramının Öncü İsimleri

Sosyal Sermaye kavramı, sosyal sosyologlar, ekonomistler ve siyaset bilimciler tarafından irdelenmiştir. Sosyal sermaye kavramına en çok katkı Coleman, Putnam ve Bourdieu tarafından yapıldığı hususunda fikir birliği vardır.

1.2.1. Pierre Bourdieu'a Göre Sosyal Sermaye

Bourdieu, sosyal sermayeyi, sağlam bir ağda daha fazla veya daha az kurumsallaşmış, karşılıklı tanıdıklık ve tanışma ilişkilerine sahip olmaya bağlı gerçek veya muhtemel toplam kaynaklar olarak tanımlamaktadır. Başka bir ifade ile bir gruba üyelik her bir üyesine topluluğun sahip olduğu sermaye desteği ya da itibar kazandıran bir meziyet sağlamaktadır (Bourdieu, 1986: 249).

Bourdieu için sosyal sermaye bireysel boyutları olan bir kavramdır. Bourdieu, sosyal sermayeyi açıklamaklarken sosyal hiyerarşi üzerine durmuştur. (Field 2008:18) Bourdieu, Marksist Sosyoloji'den oldukça etkilenen bir düşünceyi benimsemiştir. Ekonomik sermayenin, diğer sermaye türlerinin kökeninde olduğunu ileri sürmekte ve bu sermaye türünün eşitsizlik oluşturmak ve yeniden üretmek için diğer sermaye türleri ile birleştirildiği biçimleri

irdelemektedir. Bourdieu için eşitsizlik, sermayenin üretimi ve yeniden üretimi ile açıklanmalıdır. Ayrıca sermaye, birikimi zaman alan birikmiş emek olup sadece ekonomik ifadelerle tanımlanamamaktadır.

1.2.2. James Coleman'a göre Sosyal Sermaye

Coleman, sosyoloji ve ekonomi bilimlerini bir arada kullanarak disiplinler arası bir çalışma yapmış ve sosyal sermaye kavramını ekonomide kullanılan rasyonel tercih kavramı çerçevesinde açıklamıştır (Coleman, 1998: 98). Coleman, sosyal sermaye kavramını eğitimde çocukları başarı durumlarını üzerine yaptığı çalışmalarla birlikte kullanmıştır. Çocukların okuldaki başarısı sosyal sermayenin varlığına bağlamaktadır. Öğrencilerin başarı durumları ve okuldan ayrılma sebeplerin Coleman'ın çalışmalarında finansal sermaye, beşeri sermaye ve sosyal sermayeye göre açıklamıştır. Coleman daha çok eğitim üzerine yaptığı çalışmalarıyla dikkat çeken Amerikalı sosyologlardan biridir. Amerika'nın eğitim düzeyi ile ilgili yapılan çalışmada sosyal sermayenin Bourdieu'nun ele aldığı gibi sadece elit-güçlü kesimin yararına olmadığını ifade eder. Sosyal sermayenin maddi durumu iyi olmayan insanlara da yarar sağlayacağını belirtmektedir (Field, 2008: 28).

1.2.3. Robert Putnam'a Göre Sosyal Sermaye

Putnam, sosyal sermaye kavramını "güven, normlar ve ağlar" gibi bağlantılarla tanımlamaktadır. Ona göre sosyal sermaye ortak hedefleri sağlamak amacıyla aktörlerin işbirliği halinde hareket etmesini sağlayan güven, normlar ve ağlar gibi sosyal örgütlenmenin özelliklerinden oluşmaktadır (Altan, 2007: 224).

Sosyal sermaye kavramı bugünkü önemini 1990'lı yılların ikinci yarısında Robert Putnam'ın 1993 yılında yayınladığı "Making Democracy Work; Civic Traditions Modern Italy" 1995 de "Journal Of Democracy'de" yayınladığı "Bowling Alone: America Decline Social Capital" ve 2000 de yayınladığı "Bowling Alone: The Collapse And Revival Of

American Cominity” eserlerine takiben kavuşmuştur.

Putnam sosyal sermaye bireyler arası bağlantı olarak tanımlamıştır ve ona göre sosyal sermaye ağlar, normlar ve güven gibi katılımcıların paylaştığı nesnelere devam ettirebilmek için bir arada hareket etmelerini sağlayan sosyal hayatın özelliğidir.

1.2.4. Fukuyama ve Güven

Fukuyama’ya göre beşeri sermayenin aksine sosyal sermayenin ne olduğunu nereden geldiğini nasıl ölçüldüğünü nasıl artırılacağına konusunda daha az fikir birliği söz konusudur (Fukuyama, 1997: 377).

Fukuyama’ya göre küresel dünyada ekonomik faaliyetlerin tümü bireysel çabaların dışında yüksek seviyeli sosyal işbirliği içeren sosyal organizasyonlar tarafından başarılmaktadır. Toplumların ilerlemesinde güven önemli bir etkidir. Eğer güven konusunda sağlam bir aşama kat edilebilirse ekonomik anlamda aynı seviyede ilerlenebilecektir (Şan, 2007: 70-104).

Fukuyama iş bölümü ve uzmanlaşma, işbirliği, ticari yasalar ve mülkiyet hakları ve sözleşmelerin belirleyici olduğu pazar ekonomisinde kurumsal ve yasal düzenlemelerin sosyal sermaye ile birleşmesi ile yüksek performans sağlanabileceğini savunur. İnsanların organizasyonlara katılım ve işbirliği içerisinde olmaları üzerinde yoğunlaşarak ülkeleri güvenilirlik düzeylerine göre sınıflandırmıştır. Ülkelerdeki büyük şirketlerin olmasını ülkenin ekonomik performansını yansıttığını ve bu durumda ülkenin sahip olduğu güven seviyesine bağlamaktadır. Japonya, Almanya ve Amerika’nın büyük özel işletmelere sahip olmaları güven düzeylerinin yüksek olduğunu ortaya koymaktadır. Bunun yanı sıra Çin, Tayvan, Hong Kong, Fransa ve İtalya ise az güven düzeyine sahip ülkelerdir (Fukuyama, 2005: 46).

1.3. Sosyal Sermayenin Ölçülmesi

Sosyal sermaye tanımlanması, kaynakları, bileşenleri, düzeyleri ve sonuçları açısından çeşitli şekillerde yorumlanmış ve bunlarda farklı yaklaşımları ortaya çıkarmıştır. Bu farklılıklar sosyal sermayenin ölçülmesinde de yansıma bulmuştur. Ancak buna rağmen, sosyal sermaye kavramının ve yapısının uygun göstergelerin düzenlenmesi ve ölçülmesini zorlaştırdığı görüşünde uzlaşma olduğu görülmektedir (Lehtonen, 2004: 206).

Sosyal sermaye soyut bir kavramdır ve soyut ilişkileri temsil etmektedir. Bu nedenle ölçülmesi zordur. Sosyal sermaye kavramının ölçümünün kolay olmamasının diğer bir sebebi ise kavrama yönelik birden fazla tanımın bulunmasıdır. Ölçümün kolay hâle getirilmesi için çeşitli göstergeler bulunmaktadır.

Sosyal sermayenin ölçülmesine yönelik yapılan çalışmalar ve göstergeleri şu şekildedir (Tüysüz, 2011: 81):

Robert Putnam tarafından “Sosyal Katılım Endeksi” çalışması yapılmıştır. Bu çalışmada anket yöntemi ve regresyon analizi kullanılmıştır. Değişkenleri ise son bir yılda yerel organizasyonların aktivitelerine olan katılım, son bir yılda örgüt ya da kulüplerin yönetimde görev alan kişi sayısı, kişi başı kentsel ve sosyal örgüt sayısı, son bir yılda kulüp toplantılarına olan ortalama katılım sayısı, kamusal toplantılara katılım oranı, seçimlere katılım oranı, güvenin ve dürüstüğün ölçümüdür.

Andrew Woodhouse tarafından yapılan “Sosyal Sermaye ve Ekonomik Kalkınma” çalışmada “Temel Bileşenler Yöntemi” kullanılmıştır. Değişkenleri ise yüksek nitelikli nüfus oranı, okul bırakmanın toplam nüfustaki payı, kamu konutlarında oturan aile sayısı, ev sahibi olan kişi sayısı ve iki veya ikiden daha fazla motorlu taşıta sahip olanların sayısıdır.

Field sosyal sermayenin ölçümünün biraz değişikliklerle tamimiyle ABD’den getirilen ölçümlerle bağlı olduğunu belirtmektedir (Field, 2008: 180).

Putnam, sosyal sermayenin ölçümünde üç göstergesinin önemini vurgulamıştır. Bunlar güven, bağlılık, sosyal ağlardır. Bu üç göstergenin birlikte değerlendirilip ortak bir konuya varmak gerektiği belirtilmiştir.

Knack ve Keefer de “güven” unsurunu sosyal sermaye ölçümünde temel gösterge olarak belirlemişlerdir. Güven faktörünün ekonomik aktiviteler ile ilişkili olduğu düşünülmektedir (Knack-Keefer, 1997: 1257).

Sosyal sermaye ile ilgili yapılan deneysel çalışmalarda kullanılan verileri çoğunlukla dünya değerler anketi olarak bilinen çalışmadan elde edilmiştir. Yapılan araştırmalar ve ilişkilerini insanlar güvenilir buluyor musunuz? Sorusu sorulmuştur.

OECD’ye göre “güven” sosyal sermaye ölçümünde temel gösterge olarak kabul edilmektedir. Dünya Bankası ölçümünde güven, gruplar, ağlar, dayanışma, ortak eylem ve işbirliği sosyal bağlılık, bilgi ve iletişim şeklinde göstergeler kullanılmaktadır..

Kalkınma ekonomisi literatüründe sosyal sermaye göstergeleri ise; güven, güvenilirlik, sosyal normlar ve kurumlar şeklinde sıralanmaktadır.

Dünya Bankası tarafından “Sosyal Sermaye Değerlendirme Aracı” adlı çalışma yapılmıştır. Çalışmada “Çok Değişkenli İstatistiksel Analiz Yöntemi” kullanılmıştır. Bu çalışmadaki değişkenler, demokrasi, rüşvet oranı, mahkemelerin bağımsızlığı, grevler, öğrenci hareketleri, protestolar, 100.000 kişiye düşen tutuklu sayısı, hükümete ve sendikalara olan güvenin derecesi, kredi kullanılabilirliği, kişisel özgürlük, seçmen mevcudu, yerel topluluklara katılım, sosyal bağlamda etkinliklere katılım, aile ve arkadaşlık bağlantıları, iş bağlantıları ve çeşitliliğe tolerans göstermedir.

1.3.1. Putnam ve Sosyal Sermaye İndeksi

Sosyal sermayeyi ölçmeye yönelik çalışmalarda en sık kullanılan araçlardan birisi, “Putnam Enstrümanı” olarak da isimlendirilen,

Putnam’ın geliştirdiği indekstir. Putnam’ın sosyal sermaye ölçümünün iki temel bileşeni vardır. Bileşenlerden birincisi güven düzeyinin ölçülmesidir. Putnam, güven düzeyini de Genel Sosyal Araştırmalar ve Dünya Değerler Araştırması’nda yer alan; “Sizce genelde insanların çoğuna güvenilebilir mi? Yoksa başkalarıyla herhangi bir ilişki kurarken veya bir iş yaparken hiç bir zaman dikkati elden bırakmamak mı gerekir” şeklindeki güven düzeyini ölçmeye yönelik sorudan hareket etmektedir.

1.3.2 Sosyal Sermayenin Makro Düzeyde Ölçümü

Sosyal sermayeyi makro düzeyde ölçülmek için (Paldam2000:647)

- Demokrasinin pozitif ölçümleri: Basın özgürlüğü, insan hakları, politik haklar gibi,
- Bireylerin ve onların çalışma haklarının yasal düzeyde korunmasına ilişkin ölçümler: Mahkemelerin bağımsızlığı, mülkiyet haklarının korunması, hukukun ve yasal kurumların şeffaflığı gibi,
- Bunların yokluğunun negatif ölçümleri: suç oranları, yolsuzluk, sivil ve politik şiddetin görünme oranı, politik istikrarsızlık gibi üç farklı göstergenin mutlaka analiz edilmesi gerektiğini belirtmektedir.

Grootaert de, sosyal sermayeyi makro düzeyde Paldam’la aynı mantıktan hareketle ölçmektedir. Ona göre sosyal sermaye, makro düzeyde yani ulusal ölçekte ölçülmek istendiğinde sosyal sermaye göstergelerinin seçimi ve geliştirilmesi iki yönde ilerler (Grootaert 1998:10):

- Kurum ve ilişkilerin genişliğine/mesafesine göre,
- Sosyal sermayenin gelişme süreçlerinin üzerindeki etkisine
- Katılım, sosyal adanmışlık ve sorumluluk,

- Kontrol, öz yeterlilik,
- Topluluk düzeyinde yapıların ve özelliklerin algılanışı,
- Sosyal etkileşim sosyal ağlar ve sosyal destek,
- Güven, karşılıklılık, sosyal dayanışma.

1.3.3. Sosyal Sermayeyi Boyutlarından Hareketle Ölçme

Narayan ve Cassidy sosyal sermayenin yedi farklı yönünü incelemişlerdir. Bunlar: grubun nitelikleri, genelleştirilmiş normlar, birliktelikler, girişkenlik, komşuluk bağlantıları, gönüllülük ve güvendir. Onlara göre sosyal sermayenin bu farklı yönlerini her birini ölçmeye çalışan sorulardan hareket edilerek bütüne giderek, sosyal sermayeyi ölçmek mümkündür. Narayan ve Cassidy, bu amaçla geliştirdikleri anketi önce sosyologların, antropologların, siyasetçilerin, bilimcilerin, ekonomistlerin ve diğer bilim adamlarının katıldığı bir çalışmada ortaya koymuşlar, buradan gelen eleştiriler yönünde geliştirdikleri anketi Gana ve Uganda olmak üzere iki pilot ülkede uygulamışlardır (Narayan ve Cassidy, 2001: 66-101).

Yazarlar, sosyal sermayenin boyutlarını ölçmeye yönelik olarak geliştirdikleri sorulara ilaveten sosyal sermayenin determinantları olarak gördükleri kimlik ve özsaygıyla, iletişime ilişkin soruları da anketlerine eklemişlerdir. Bu amaçla ankete katılanlara kimlik algılarıyla ilgili yani kim oldukları, nereden geldikleri ve kendilerini nereye ait hissettiklerine yönelik sorular sorulmuştur.

1.3.4. Dünya Bankası'nın Sosyal Sermayeyi Ölçme Yöntemi

Grootaert, Narayan, Jones ve Woolcock gibi sosyal sermaye literatürünün önemli isimleri, Dünya Bankası için hazırladıkları "Measuring Social Capital: A Integrated Questionnaire" isimli çalışmalarında sosyal sermayeyi ölçmeye yönelik bütünleşik bir anket çalışması

hazırlamışlardır. Bu çalışmada yazarlar, grup ve ağlar, güven ve dayanışma, kolektif eylem ve işbirliği, enformasyon ve iletişim, sosyal bütünleşme, güçlendirme ve politik eylem ana başlıkları çerçevesinde geliştirdikleri sorular aracılığıyla sosyal sermayeyi ölçmeye yönelmektedirler.

SONUÇ

Sosyal sermayenin genel kabul görmüş tek bir tanımı bulunmaması nedeniyle farklı disiplinlerden gelen farklı bilim adamları sosyal sermayeyi farklı anlamalarda kullanmışlardır. Ortak bir dilin kullanılması ve kavram kargaşasını önlenmesi için kavramlara yüklenen anlamların bilinmesi gerekmektedir. Genel anlamda sosyal sermayenin, güven, ağlar, birlikler veya grup üyeliği, karşılık normlar ve ortak faaliyet kavramlarına bağlı olarak tanımlandığı görülmektedir.

Sosyal sermaye, kavramı yapılan araştırmalarda da bütün bilimlerin ilgi odağı haline gelmiştir. Sosyal sermaye fiziki sermayeden farklı olarak, kurumları, tutumları, davranışları ve değerleri yönetmektedir. Sosyal sermaye ile ilgili literatür zenginleştikçe, kavramın farklı tanımları ortaya çıkmaktadır. Oldukça karmaşık sınırları belirli olmayan sosyal sermaye kavramının farklı tanımları farklı yaklaşımlarla değerlendirilmesi gerçekçi bir yaklaşım olacaktır.

Sosyal sermaye kavramının literatürde birden fazla tanımının bulunması ölçüm zorluğunu da beraberinde getirmektedir. Sermaye kavramı ölçümünde birçok yöntem kullanılmaktadır. Sosyal sermaye tanımsal çeşitliliğinin yansırı ölçümü ve göstergeler açısından da sorunları göstermektedir. Sosyal sermayenin ölçülmesinde kullanılan göstergeler neler olması gerektiği konusunda farklı görüşler bulunmaktadır.

Sosyal sermaye literatürde yaşanan gelişmeler sosyal sermaye güvenilirliğini artırmaya başlamıştır. Sosyal sermaye ölçmeye yönelik çalışmalarda sosyal sermaye eğer kişilerin sahip olduğu bir değerden çok grupların sahip olduğu bir değer olarak ele alınıyorsa sosyal sermaye

genelde veri setlerinin ikincil analizleri (güven ve katılım düzeyi gibi yapılan çalışmalar) üzerinden ölçülmektedir. Yani sosyal sermaye kolektivitesini bir özelliği olarak ele alındığı durumlarda sosyal sermaye en yaygın ölçümü “katılım” boyutu üzerinden şekillenmekte ve politik, dini ve gönüllü kuruluşların faaliyetlerine katılım oranlarının sosyal sermayeyi ölçtüğü düşünülmektedir.

KAYNAKÇA

- [1]Bourdieu Pierre, (1986). “*The Forms Of Capital*.”Richardson,J.G.(Ed) *Handbook Of Theory And Reserch Fort The Sociology Of Education*”, New York:Greenwood
- [2]Coleman, James (1998). “Social Capital in The Creditaion Of Human Capital” *The American Journal Of Sociolgy*, Vol.94.
- [3]Field John, (2008). *Social Capital*, Second Colition, Rounlantge Taylor &Francis Group, London And Newyork
- [4]Fukuyama Francis, (1997). *The Tanner Lectures On Human Valves*, Brasenose Collage, Oxford May Ir.14 Analis
- [5]Fukuyama F., (2005), Güven Sosyal Erdemler ve Refahın Yaratılması, Çev: Ahmet Buğdaycı, Türkiye İş Bankası Yayınları, 3. Baskı, Ankara
- [6]Grootaert, C., (1998), “Social Capital: The Missing Link?”, The World Bank, Social Development Department, Social Capital Working Paper Series, No: 3
- [7]Knack Stephan, Philip Keefer, (1997). “Does Social Capital Have An Economic Payoff Across- Country Investigation”, *The Qwartely Journal Of Economics*, Vol.1.1112, No.4
- [8]Lehtonen, M., (2004), “The Environmental-Social Interface of Sustainable Development Capabilities, Social Capital, Institütions”, *Ecological Economics*, 49
- [9]Narayan, Deepa ve Michael F. Cassialy (2001). “A Dimensional Approach to Measuring Social Capital, Development and Validation of a Social Development and Validation of a Social Capital Inventory”, *Current Sociology*, 49(2)
- [10]Paldam, Martin (2000). “Social Capital, One or Many? Definition on Measurement”, *Journal of Economic Survey*, 14(5)
- [11]Renondo F.V., (2005). “Buildng Up Social Capital in A Changing Word Journal Of Economic Dynamics Control,Artical Press, 4 July
- [12]Şan, Mustafa Kemal (2007). *Bilgi Toplumuna Geçişte Sosyal Sermayenin Taşıdığı Önemi Türkiye Gerçeği*
- [13]Tüylüoğlu Şevket. (2006). “Sosyal Sermaye İktisadi Performans ve Kalkınma: BirYazın Taraması”, *Akdeniz. İ.İ.B.F. Dergisi*, (12), S:16
- [14]Tüysüz, Nurettin, (2011), Sosyal Sermayenin Ekonomik Gelişme Açısından Önemi ve Sosyal Sermaye Endeksinin Hesaplaması, T.C. Kalkınma Bakanlığı Yayınları, Ankara